

VUODEN 2024 TALOUSARVION JA VUOSIEN 2025-2026 TALOUSSUUNNITELMAN LAADINTAOHJE

TALOUSARVION LAADINNAN PERUSTEET JA RAKENNE

Kunnan talousarvio ja taloussuunnitelma laaditaan suunnittelukaudelle, joka kattaa vuodet 2024–2026. Suunnittelukauden ensimmäinen vuosi on talousarviovuosi ja kaksi seuraavaa vuotta ovat suunnitelmavuosia.

Talousarvion suunnittelu pohjautuu kunnanvaltuuston 15.12.2022 hyväksymään talousarvioon ja taloussuunnitelmaan vuosille 2023–2025, voimassa olevaan kuntastrategiaan, elinvoimaohjelmaan sekä laajaan hyvinvointikertomukseen. Talousarvion valmistelussa huomioidaan täysimääräisesti kunnan talouden tasapainottamisohjelmassa (v. 2021–2025) päätetyt toimenpiteet.

Talousarviossa ja suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan sekä talouden tavoitteet. Tavoitteiden tulee tukea kuntastrategian toteuttamista sekä ne tulee kytkeä osaksi riskienarviointia. Talousarvion 2024 *toiminnalliset tavoitteet* tulee olla *realistisia, konkreettisia ja mitattavia*. Tavoite on päämäärä, jolla kuvataan tulos, ja joka saavutetaan toimintaa varten annetuilla määrärahoilla talousarviovuoden aikana. Tavoitteista laaditaan erilliset taulukot. Talousarvion laadinnassa on huomioitava, että valtuuston käsittelyssä olevien tavoitteiden tulee olla helposti seurattavia.

Kuntaliiton vuonna 2022 julkaistun suosituksen mukaan kuntastrategian ottamisesta huomioon kunnan talousarvion ja -suunnitelman laatimisessa säädetään kuntalain 110 §:ssä, jonka mukaan talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa. Strategiassa ilmaistujen kannanottojen tulee sitten selke-

ästi ohjata kunnan taloussuunnittelua ja myös valtuuston omia talouteen liittyviä päätöksiä talousarviokäsittelyn yhteydessä. Talousarviossa suositeltavaa esittää kuntastrategiassa ja talousarviossa asetettujen tavoitteiden yhteys eli mistä kuntastrategian tavoitteista talousarviotavoite on johdettu.

Talousarvion laadinnan perusteissa on edelleen paljon muuttuvia ja vaikeasti ennustettavia tekijöitä kuten maailmatalouden tilanne ja Ukrainan sota. Talousarvion laadintaa varten välttämättömien tietojen niukkuuden ja epävarmuuden vuoksi talousarvion laadintaohje on jouduttu valmistelemaan tässä vaiheessa niillä tiedoilla ja arvioilla, jotka ovat olleet ohjeen valmisteluhetkellä käytettävissä.

Kunnan investointimenot tulevat olemaan talousarviovuonna 2024 edelleen merkittävän suuret. Suuret investointikokonaisuudet ovat alkaneet 2023 alusta lukien. Nämä investoinnit ovat välttämättömiä toteuttaa, mutta samalla ne asettavat haasteita kunnan taloudelliseen tilanteeseen. Investointien rahoitus ja eteneminen on turvattava, joka tarkoittaa samalla toimintamenoille tiukkaa taloudenpitoa. Talouden kantokyky on turvattava näistä mittavista investoinneista huolimatta.

Kunnan toimintaa ja taloutta suunnitellaan ja seurataan käyttötalouden, investointien, tuloslaskelman ja rahoituksen näkökulmista. Talousarvio jakaantuu seuraaviin osiin:

- Käyttötalousosaan asetetaan toimialoille ja kunnan tuottamille palveluille tavoitteet ja budjetoidaan niiden toteuttamisessa tarvittavat menot ja tulot.
- Investointiosaan budjetoidaan pitkävaikutteiset hankinnat ja investoinnit (yli 10 000 euroa) sekä rahoitusosuudet ja omaisuuden myynti.
- Tuloslaskelmaosassa osoitetaan tulorahoituksen riittävyys käyttömenoihin ja poistoihin.
- Rahoitusosassa osoitetaan yhteenvetona rahan lähteet ja käyttö.

Mukaan liitetään omana kokonaisuutena kuntakonsernin toiminta ja talous.

Vuoden 2024 talousarvion tarkastelunäkökulma on koko konsernia koskeva. Näin ollen talousarviovaiheessa on huomioitava koko konsernin etu ja tavoitteet on asetettava sen mukaisesti.

Talousarviorakenteessa noudatetaan Kuntaliiton vuonna 2022 julkaistua talousarviosuosituksista. Kunnan palvelutuotanto ja hallinto jaetaan rahoitustavan perusteella budjettirahoitteisiin ja kohderahoitteisiin tehtäviin. Budjettirahoitteiset tehtävät rahoite-

taan valtuuston verorahoitukseen perustuvilla määrärahoilla. Kohderahoitteisten yksiköiden rahoitus perustuu sisäiseen tai ulkoiseen tulorahoitukseen, joka perustuu palvelujen tuottamisesta saataviin myynti- tai maksutuottoihin.

TALOUSARVION REUNAEDOT

Talousarvioraami vuodelle 2024 valmistellaan vuoden 2023 veroprosenttien mukaisesti. Talousarvion valmistelussa käytetyt ennusteet verotulojen ja valtionosuuksien kehityksestä on arvioitu Verohallinnon ennakkotietojen ja Kuntaliiton valtionosuusennusteiden pohjalta. Saatavilla olevien ennusteiden perusteella kunnan verotuloiksi vuonna 2024 on arvioitu 22,8 milj. euroa. Valtionosuuksia koskeva ennuste on tällä hetkellä keskeneräinen ja se tulee tarkentumaan loppuvuotta kohden.

Vuoden 2024 talousarviota lähdetään valmistelemaan vuosikatteeltaan positiivisena ja tilikauden tulokselle on asetettu vähimmäisvaatimuksena nollatulot. Talousarvio on laadittava kaikille kunnan toimialoille realistiseksi (sekä menot että tulot) ja raamillaan mahdollisimman tiukaksi. Vain välttämättömät ja todelliset määrärahat ja tulot arviot varataan talousarvioon.

Talousarvion valmistelussa vuodelle 2024 tulee arvioida ja huomioida kustannusten kehitys kuluryhmittäin, tilitasoisesti. Energiahintojen ja elintarvikkeiden kustannusten kehitys tulee ennakoita ja ottaa huomioon täysimääräisesti viimeisimpien ennusteiden mukaisesti. Muu kustannuskehitys tulee tarkastella kuluryhmittäin. Toimialueiden sisällä voi tehdä tarpeellisia siirtoja tai muutoksia määrärahoihin. Kaikissa hankinnoissa ja palveluostoissa tulee käyttää tarkkaa harkintaa. Talousarvion laadinnassa on pidettävä lähtökohtana toimintakulujen kasvun hillitsemistä kustannusten nousupaineista huolimatta. Toimintakulujen suunnittelussa tulee myös etsiä aktiivisesti kustannussäästöjä, jotta yleistä kustannusten kasvua pystytään kompensoimaan.

Kunnan tulopohja rakentuu pääsääntöisesti verotuloista ja valtionosuuksista. Kunta ei pysty rahoittamaan kaikkia investointeja omalla tulorahoituksellaan, vaan osa rahoituksesta tapahtuu velkarahoituksella ja sijoitustoiminnan tuotoilla. Ulkopuoliset rahoituslähteisiin liittyy tällä hetkellä kuitenkin epävarmuuksia ja riskitekijöitä. Erityisesti rahoitusarvopapereiden tuottoa on vaikea ennustaa ja heikko markkinatilanne aiheuttaa kurssien heilahtelua. Lainojen korot ovat selkeästi nousseet ja niillä on merkittävä vaikutus korkomenoihin tulevaisuuden investointeja rahoitettaessa velkarahoituksella. Tämän vuoksi lähtökohtana on, että vain pakolliset, kunnan palvelutuotannon ja kehittämisen kannalta välttämättömät tai kunnan elinvoimaa lisäävät muut investoinnit toteutetaan.

Tämänhetkiset kunnalliset virka- ja työehtosopimukset ovat voimassa 30.4.2025 saakka. Vuoden 2024 talousarviossa varaudutaan 3,0 % palkankorotusvarauksella. Palkankorotusvaraus tulee näin ollen automaattisesti huomioiduksi taloussuunnitte-

lujärjestelmässä jo olemassa olevan henkilöstön osalta. Uusien henkilöiden osalta palkkorotusvaraus tulee huomioida manuaalisena lisäyksenä syötettäessä palkkatiedot taloussuunnittelujärjestelmään.

Talousarvion yksityiskohtaisen valmistelun ja käsittelyn aikana raamiin sisältyvät toimenpiteet käsitellään erikseen toimialueittain. Tässä yhteydessä voi tulla muutoksia raamin sisältöön. Verotulo- ja valtionosuusennusteiden päivittyminen voi myös muuttaa talousarvioraamia.

Toimialojen tulee seurata tarkasti talousarvion toteutumista suunnittelukauden aikana. Talousraamissa pysyminen on edellytys sille, että kunta selviää investoinneista, kustannusten noususta ja yleisen taloustilanteen heikentymisestä mahdollisimman hyvin.

AIKATAULU

Ajankohta	Aihe
Elokuu-lokakuu	Kuntaliiton valtionosuuslaskelmat VM:n ja Kuntaliiton verotuloennusteet
5.9.2023	Kunnanhallitus: Talousarvion laadintaohje
8.9.2023	Talousraamineuvottelut: Kainuun liitto
vko 36	Talousarvioneuvottelut toimialoittain
6.10.2023	Toimialojen kaikki talousarvioluvut valmiina Kuntakonsernin talousarvioluvut valmiina
10.10.2023	Valtuustoseminaari
20.10.2023	Toimialojen kaikki talousarviokirjan tekstit valmiina Kuntakonsernin talousarviokirjan tekstit valmiina
16.11.2023	TA-kirja valmis (talousjohtaja) kunnanhallituksen listalle
21.11.2023	Kunnanhallitus: Talousarvion 1. käsittely (hallinto, sivistys, ympäristö- ja tekninen, investoinnit)
4.12.2023	Kunnanhallitus: Talousarvion 2.käsittely
13.12.2023	Kunnanvaltuusto: Talousarvion käsittely ja hyväksyminen